

WE DID OK, KID

Voor Stella, vol liefde

Niet bespotten, niet betreuren, niet vervloeken, maar
begrijpen.

– Baruch de Spinoza, *Tractatus Politicus*

inleiding

We did OK, kid

Op een grijze zondagochtend in 1941 kreeg ik in de zandduinen van Aberavon Beach een keelpastille van Cliff Mathers, een vriend van mijn vader. In die dagen – het was oorlog – kregen we maar weinig zoetigheid of snoepjes, als we ze al kregen. Het waren de rantsoenjaren. Onhandig als ik was, liet ik het snoepje uit mijn handen vallen en begon te snikken. Mijn vader en Cliff moesten lachen. Ik kreeg nog een snoepje. Mijn vader knielde

bij me neer om me te troosten. Niet meer huilen. Cliff maakte er een foto van. Een van mijn vroegste herinneringen. Ik was drie.

Nu ik zevenentachtig ben, kijk ik af en toe naar die foto en dan voel ik de neiging tegen dat verwarde mannetje te zeggen: 'Goed gedaan, kereltje.'

Net als de meeste kinderen was ik angstig en verward. Dat hoort bij het opgroeien: je bent nog te jong om enige betekenis te kunnen ontwaren in het bestaan. Dat merkwaardige gevoel dat ik verdwaald was en me niet wist aan te passen heeft me een groot deel van mijn leven beheerst. Ik ben verbaasd – of moet ik zeggen verrast? Verbijsterd? Ja, verbijsterd – dat ik er nog ben. Ik heb er geen verklaring voor.

Het onuitwisbare idee dat zich in mijn binnenste heeft genesteld is het gevoel dat ik er nooit helemaal bij was met mijn gedachten.

Maar ik kom voort uit sterke genen. Mijn vader was net zo: geen gezeur, geen vaag gedoe. Zijn advies aan mijn luidde: 'Gewoon doorzetten. Borst naar voren en niet mekkeren.' Het was een goede tip. Nog een advies: 'Het leven is zwaar. Nou en? Nooit opgeven.' Misschien wat ongevoelig, maar het heeft me er wel doorheen gesleept. Dat was mijn vader, die ouwe kerel. Richard Arthur Hopkins.

Dood en begraven, nu. Ik weet niet of hij voortleeft in een andere dimensie: een hiernamaals of zo'n andere hersenschim. Maar hij zit diep in me verankerd, als scherven porselein.

Het is een leven in de luwte. Dat is het altijd geweest. Maar maak je geen zorgen, zo erg is het niet. Het was me het leventje wel. Ik ben geen slachtoffer. Ik heb er goed gebruik van gemaakt, van die scherven: de eenzaamheid, de vervreemding, de angst, welke brokstukken het ook maar waren. En nu ben ik blij dat ze er waren. Die prikkels en drijfveren hebben me aan de gang gehouden: daardoor ben ik zo ver gekomen.

een

Olifantenkop

Op nog zo'n regenachtige, grijze zondag, ditmaal in september 1949, kwam ik op elfjarige leeftijd op eigen benen te staan. Dat gebeurde op de middag waarop mijn moeder en vader me afleverden bij een negentiende-eeuwse, uit rode baksteen opgetrokken kostschool op een heuvel boven het plaatsje Pontypool in Monmouthshire.

West Mon was een gotisch gebouw met hoog oprijzende torenspitsen en boven de ingang twee rammen in bas-reliëf die een boekrol vasthielden waarop vermeld stond: DIENT EN

GEHOORZAAMT. Het gebouw ademde een onheilspellende, spookachtige sfeer, en de voor Monmouthshire kenmerkende ijskoude regen, donderende onweersbuien en geselende wind maakten het er niet beter op. Ik had er meteen een hekel aan.

Ik werd daar achtergelaten omdat mijn moeder erop gebrand was dat ik een goede opleiding zou krijgen. Mijn vader was niet echt enthousiast over dat plan, want het zou een hoop zuurverdiend geld kosten om mij die mogelijkheid te bieden.

Ik stond aan de kant van mijn vader: school interesseerde me helemaal niets. Het zou toch zonde zijn van het geld? Ik was nooit de slimste geweest en er leek weinig hoop dat het ooit beter zou worden. Ik was al afgeschreven door de lijkbleke onderwijzers op de lagere school in Port Talbot die ik daarvoor had bezocht. Een van de uiterst onaangename onderwijzers daar had me de bijnaam 'Domme Dennis' gegeven.

Voor de kinderen in onze straat was ik de 'Olifantenkop'. Mijn hoofd was inderdaad groot en leek enigszins misplaatst op het miezerige lichaamje daaronder. Mijn ouders dachten dat ik misschien een waterhoofd had, maar dr. Bray, een kinderarts, verzekerde hen dat ik normaal was.

'Hij moet gewoon wat meer vet op z'n botten hebben,' zei de goede man tegen hen.

Dat ik door mijn ouders werd afgeleverd bij West Mon was geen rampzalige gebeurtenis. Het was simpelweg een van die vervelende hobbels op de weg van het leven, meer niet, maar om een of andere reden werd er door deze gebeurtenis een kiem van onverschilligheid in mijn hoofd geplant. Ik bezwoer: ik ga de kansen pakken die ik kan en nooit zal ik me meer inlaten met mijn ouders, of met wie dan ook. Ik wilde dat niet meer. Ik besloot te gaan leven op mijn eigen voorwaarden en me te richten op de toekomst. Vergeet het verleden. De kinderjaren zijn voorbij. Begrepen? Over en uit. De geest was de machine binnengedrongen.

Na een korte ontmoeting met meneer Harrison, het schoolhoofd, en diens uitbundige, rondborstige vrouw, gevolgd door een snelle inspectie van de claustrofobische slaapzaal waar zestien bedden dicht opeen stonden in een vierkante ruimte met ziekenhuisgroene muren, liepen mijn ouders en ik terug naar de parkeerplaats bij de hoofdingang van de school. Mijn moeder en vader stapten in de auto om terug te rijden naar huis. Toen ze wegreden schitterde de zon in de autoruit. Door het verblindende licht heen zag ik dat mijn moeder naar me wuifde. Mijn vader hield zijn ogen op de weg gericht, dus ik hield mijn armen omlaag en zwaaide niet terug.

Toen hun auto, een blinkend gepoetste Ford Model C Ten, langzaam uit het zicht verdween, nam ik het kenteken in me op: BTX 698. De rest van die regenachtige herfstmiddag bleef ik dat nummer mompelen: 'BTX 698, BTX 698, BTX 698.'

Het motto van de school luidde: 'Geloof, presteer, volvoer, dien en gehoorzaam.' Het schoollied was nog deprimerender: 'Wij marcheren voort met vrolijk gezang, wij bezingen de victorie.' We moesten dat belachelijke lied bij elke ochtendbijeenkomst zingen ten overstaan van het onderwijspersoneel.

Een van de mentoren in die bakstenen gevangenis was een ongevoelig militair type: hij was betrokken geweest bij de operatie in Noord-Afrika tegen generaal Rommel. Ik noemde hem de Kreeft omdat zijn gezicht vuurrood was. Hij zei tegen me dat mijn prestaties en vooruitzichten 'met de voddenman mee konden'. Ik vond dat 'voddenman' wel grappig en dramatisch klinken.

'Rustig aan,' zei ik. 'Ik ben wie ik ben wie ik ben. Ik ben de voddenman.'

's Avonds laat speelde ik vaak de clown. Ik deed dan alsof ik de vogelverschrikker was uit *The Wizard of Oz*, ik speelde Béla Lugosi als Dracula of Boris Karloff als het monster van

Frankenstein. Ik was griezelig goed in stemmen en geluiden nadoen. Ik kon hinniken als een paard en blaffen als een hond. Ook deed ik Bugs Bunny na: 'What's up, Doc?' Elmer Fudd. Daffy Duck. Porky Pig. 'That's all, folks!'

Wanneer ik mijn voddeman-toneelstukje opvoerde, begonnen sommige jongens te lachen, waarop de Kreeft reageerde door op het schoolbord te schrijven: 'Waarom zouden mensen beter zijn dan schapen en geiten, die verblind door het leven gaan? – Alfred, Lord Tennyson.'

Die zin moesten we twintig keer opschrijven. Ik benaderde die opdracht met sinistere humor. Terwijl ik de zinnen aan het opschrijven was, zat ik te blaten zoals schapen en geiten dat doen. De Kreeft beende door het gangpad naar me toe. Ik kreeg klappen. Nog meer geblaat. Nog meer klappen.

Naarmate ik meer klappen kreeg, legde ik me met meer overtuiging toe op mijn overlevingsstrategie: onbeschoft zwijgen. Daarmee gaf ik aan dat elke tegen mij gerichte vijandigheid me volkomen koud liet. Niet reageren. Blijven aankijken. Doen alsof ze niet bestaan. Ik genoot van die pas ontdekte macht waarover ik ineens kon beschikken. Toon geen pijn! Maar mocht je toch pijn voelen, moffel die dan weg, trek je er niets van aan. Volwassenen werden er gek van, en dat was precies mijn bedoeling.

Hoewel het deprimerend was om in zo'n vreselijke omgeving te moeten verkeren, had ik daar mijn eerste kennismaking met William Shakespeare.

Het was op een zaterdagavond. Wij jongens waren samengedromd in de aula, ditmaal godzijdank niet om het schoollied te zingen, maar om naar een film te kijken, een echte film, met geluid. De school had een filmprojector gehuurd en iemand die dat apparaat bediende, meneer Gordon Phillips. Dit was iets nieuws, en het was opwindend.

We zaten daar op onze houten stoelen te wachten. Eindelijk

kwam meneer Harrison de zaal binnengesneld, gekleed in een opbollende toga om aan te geven hoe belangrijk deze gedenkwaardige gebeurtenis was. Hij werd vergezeld door zijn forse, luidruchtige slagschip van een vrouw, de oude Ma Henderson. Daarna volgden onze onderwijzers: Max Horton, de Kreeft (Garnett) en de anderen. Meneer Harrison waarschuwde ons dat we rustig moesten zijn: we mochten niet praten, we moesten blijven zitten en we mochten niet lachen. Wie zich niet aan die regels hield kon vertrekken, waarna hij, zo veronderstelden we, vakkundig zou worden geëxecuteerd in de sportzaal.

‘*Hamlet* is een heel belangrijke film. Meneer Laurence Olivier, de belangrijkste Shakespeare-acteur ter wereld, heeft deze film geregisseerd, en daarnaast brengt hij de doortastende woorden en wijsheden van de Bard uit Warwickshire, meneer William Shakespeare, vol passie voor het voetlicht.’

Mijn god, sta ons bij! Geen Shakespeare. Alstublieft, bespaart u ons die vervelende trivialiteiten, dacht ik.

‘Wat een gelul!’ riep iemand.

Onderdrukt gelach.

‘Sst!’

Meneer Harrison bleef nog vijf minuten doorzeuren over Shakespeare en meneer Olivier. Ten slotte prees hij de man die voor ons de projector bediende: meneer Phillips uit Griffithstown.

Dit wordt een buitengewoon deprimerend uurtje, overwoog ik. We draaiden ons allemaal om om meneer Phillips uit Griffithstown te bedanken. Meneer Harrison vertelde ons dat we moesten zeggen: ‘Dank u wel, meneer Phillips uit Griffithstown.’

Meneer Phillips uit Griffithstown, die tussen twee film-projectors klaarstond om te beginnen, was een mollige jongeman met een glimmend gezicht. Zijn haar zat met Brylcreem plat